

Sokran arvio toimintamallista: Tartu hetkeen -vapaaehtoistyössä voi panostaa yhteiseen hyvään sitoutumatta toimintaan

Vapaaehtoistyö sisältää yksilöllisesti räätälöityjä vapaaehtoisuuteen perustuvia, ennalta sovittuja työtehtäviä. Työtehtäviin kuuluu muun muassa ulko- tai kotitaloustöitä. Osallistujille on tarjolla ruokaa.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston TL 5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä:

Tartu hetkeen -hanke (ESR 2017–2019). Toimintamalli on arvioitu osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden yhteistä Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Mallin kuvaus:

Vapaaehtoistyöt jaetaan halukkaille matalan kynnyksen toimitilassa. Samassa tilassa voidaan järjestää myös matalan kynnyksen ryhmätoimintaa. Vapaaehtoistyön tekeminen voi madaltaa kynnystä osallistua myöhemmin ryhmätoimintaan tutussa paikassa tai ryhmätoiminta voi madaltaa kynnystä vapaaehtoistyöhön tutussa paikassa.

Vapaaehtoistehtäviä on tarjolla säännöllisinä päivinä. Tehtävät eivät sitouta tai velvoita mihinkään. Päivän aikana on mahdollisuus ruokailuun.

Usein vapaaehtoistyönä on mahdollista tehdä ulkotöitä, kuten ympäristösiivousta, vieraslajikkeiden kitkentää ja maisemointia tai sisätöitä, kuten ruuanlaittoa ja leipomista. Monilla paikallisilla järjestöillä on tarve vapaaehtoistyölle. Esimerkiksi paikalliset ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöt saattavat kaivata lisää vapaaehtoisia toimintaansa.

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Vapaaehtoistoita voi ottaa vastaan kaksi kertaa viikossa ennalta sovittuina päivinä. Vapaaehtoistoihin ei tarvitse sitoutua. Riittää, kun tulee paikalle.

Tartu hetkeen -vapaaehtoistyöt lisäävät osallisuutta pienin mutta vaikuttavin askelin. Vapaaehtoistyö tarjoaa runsaasti päihteitä käyttävälle ihmiselle tilaisuuden tehdä päihhteettöminä hetkinä mielekkäitä asioita. Kun ihmisellä on tieto mahdollisuudestaan tehdä mielekkäitä asioita, hän voi tarttua käsillä olevaan hyvään hetkeen. Pikkuhiljaa hyviä hetkiä voi tulla useampia ja ne voivat kestää kerta kerralta pidempään.

Sosiaalinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta ylläpitävät hyvinvointia, jos ihminen pystyy sitoutumaan niiden edellyttämään säännölliseen osallistumiseen. Julkisen palvelujärjestelmän tarjoamat palvelut eivät tavoitteistaan huolimatta välttämättä onnistu edistämään niiden kuntoutumista, joilla päihteidenkäyttö on erittäin runsasta. Etenkin matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa työskentelevät ammattilaiset huomaavat työssään julkisen palvelujärjestelmän puutteet. Tämä johtuu siitä, että runsaasti päihteitä käyttävillä motivaatio kuntoutumiseen ei välttämättä ole riittävän vahva.

Jos esimerkiksi sosiaaliseen kuntoutukseen, kuntouttavaan työtoimintaan tai päihde- ja mielenterveyspalveluihin ei pysty sitoutumaan esimerkiksi runsaan päihteiden käytön tai sosiaalisten pelkojen takia, kuntouttava toiminta tai palvelu lopetetaan herkästi. Siten kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ihmiset, jotka eivät ole palvelun vaatimalla tavalla motivoineita, suljetaan pois julkisista sosiaalipalveluista. He jäävät usein seurakuntien tai järjestöjen avun varaan.

Kun on joutunut keskeyttämään kuntouttava työtoiminnan tai sosiaalisen kuntoutuksen toistuvasti, uusien pettymysten pelko nostaa kynnystä yrittää uudelleen. Ammatilliseen kokemukseen perustuen tiedetään, että pysyvä kontakti luotettavaan ammattilaiseen ja sosiaalipalvelujärjestelmään on tärkeä silloin, kun motivaatio kuntoutumiseen alkaa kehkeytyä.

Juuri oikealla hetkellä tarjolla oleva mielekäs tekeminen ja sen myötä sosiaalisten ympyröiden laajeneminen voi auttaa irrottautumaan totutuista arjen rutiineista. Mielekäs toiminta voi rohkaista kokeilemaan aikaisemmasta poikkeavia rooleja ja saada aikaan kokemuksen hyödyksi olemisesta. Esimerkiksi kokemus hyödyksi olemisesta voi edelleen synnyttää motivaatiota kuntoutumiseen.

thl

Diak

Kestävä kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Satunnainenkin toimeliaisuus voi siten avata uusia ovia ja suunnata toimijuutta esimerkiksi ryhmätoimintaan. Olennaista on kuitenkin edetä pienin askelin niin, että vielä seuraavillakaan askelilla ei velvoiteta sitoutumiseen.

Vapaaehtoistyön on hyvä olla sellaista, jota tehtäisiin muutenkin vapaaehtoisvoimin. Silloin ei synny ongelmaa siitä, että palkkatyötä korvattaisiin vapaaehtoistyöllä.

Vapaaehtoistyöpäivänä tarjottava ruoka on konkreettinen kiitos työpanoksesta.

Tartu hetkeen -vapaaehtoistoiminnassa osallisuus edistyy pienen osallisuuden liikkeen (Nikka 2019) avulla: Vapaaehtoistyöpäivä ruokailuineen voi olla tapahtuma, jota odotetaan, ja josta jää hetkeksi hyvä mieli. Kun vapaaehtoistyöpäivät toistuvat, niitä odotetaan pitempään ja myös jälkitilat kestävät pidempään.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kanssa työskentelevät tietävät, että julkisen palvelujärjestelmän sitoutumista vaativat ja velvoittavat käytännöt lannistavat helposti runsaasti päihteitä käyttävän ihmisen. Tämä saattaa estää motivaation kehkeytymisen. Satunnaiselle vapaaehtoistyölle on siten kentällä tunnistettu tarve.

Satunnaisille vapaaehtoistoille on kysyntää. Vapaaehtoistyötä on mahdollista tehdä kolmena päivänä viikossa. Vapaaehtoistoihin osallistuu noin 10-15 henkilöä joka viikko.

Yhteistyötahot, kuten esimerkiksi vaikeasti työllistyvien parissa työskentelevät ammattilaiset (te-palvelut, sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat) ovat pitäneet Tartu hetkeen -hankkeen tarjoamia vapaaehtoisuuteen perustuvia työtehtäviä hyvänä vaihtoehtona silloin, kun on kyse haastavassa tilanteessa olevasta henkilöstä.

Tartu hetkeen -vapaaehtoistyö on rikastanut paikkakunnan toimintavalikoimaa siinä mielessä, että aikaisemmin tarjolla on ollut yksilö- ja ryhmämuotoisia työtehtäviä. Mukaan on tullut myös uudenlaisia toimijoita. Lisäksi paikkakunnalle on syntynyt uusi verkosto, joka on tarjonnut erilaisia vaihtoehtoja vapaaehtoistyötehtäviin. Verkoston avulla vapaaehtoistöitä on löytynyt muun muassa Rauman seudun jätehuoltolaitokselta, Suomen Luonnonsuojeluliitolta, Rauman osastosta sekä paikallisista yhdistyksistä ja muilta toimijoilta Raumalla ja Porissa.

Tartu hetkeen -vapaaehtoistyö voidaan sijoittaa sosiaali- ja terveystalouden asiakaslähtöisessä palvelupolkuun (Niemelä & Kivipelto 2019, 11; Sokran tutkimusviesti 9/2019) yhteisöpalveluihin tai verkostopalveluihin. Yhteisöpalvelut on tarkoitettu ihmisille, joilla on rajalliset voimavarat tai vähäiset verkostot sekä selkeä palvelun tarve. Yhteisöpalveluita ovat yhteisösosiaalityö, yhteistyö paikallisyhteisöjen järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Verkostopalvelut on tarkoitettu ihmisille, joilla on rajalliset voimavarat, vähäiset verkostot ja monitoimijainen palvelutarve.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Lopuksi

Tartu hetkeen -vapaaehtoistyö ei velvoita eikä vaadi sitoutumista. Siksi se sopii erityisen hyvin voimavaroiltaan ja tulevaisuusorientaatioltaan heikoimmassa asemassa oleville. Se edistää kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osallisuutta pienin mutta välttämättömin askelin.

Tartu hetkeen -hanke päättyi joulukuussa 2019. Toimintamallin juurruttamista jatketaan.

Kestävä kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

